

Den tyska debatten har varit livlig under årets början.

Hitlertiden och medborgarskapslagarna har varit två ämnen för offentligheten. Mats Johansson, redaktör för Svensk Tidskrift, skickade e-post till författaren Per Ahlmark, nu boende i Tyskland och kolumnist i Dagens Nyheter, för att pejla läget.

From: Mats Johansson

Sent: Tisdag 26 januari 1999 09:42

To: Per Ahlmark

Subject: Vad händer i Tyskland?

Hej, Per.

Jag hörde att du hade installerat Internet på din PC i Berlin. Det underlättar onekligen tankeflödet över gränserna. Vad gör du i Tyskland? Och kan du berätta vilka de stora debatterna är där nu?

Med vänliga hälsningar

Mats Johansson

From: Per Ahlmark

Sent: Torsdag 28 januari 1999 15:46

To: Mats Johansson

Subject: RE: Vad händer i Tyskland?

Hej Mats.

Jag läser, skriver och umgås med akademiker och skribenter från ett tiotal länder. Det stora är friheten: jag kan beställa vilken bok som helst, får fram den snabbt och har sen tid att ta mig igenom den.

Föredragen här på Wissenschaftskolleg zu Berlin, där jag är Fellow 1998–99, rör sig över många områden, från Bach till Max Weber. Jag kanske hinner bli halvbildad innan jag dör.

Jag har nog aldrig haft större frihet att forska och studera än just nu. När jag var liten och gick på universitet förstörde jag studierna genom att samtidigt börja i politiken. Herbert Tingsten varnade mig för den blandningen. Jag lovar: så blir det inte nu.

Det engelska namnet är Institute for Advanced Study, efter den institution med samma namn som upp-

rättades vid Princeton 1930. Viktigare är idén. Den legendariske socialdemokraten Ernst Reuter var Västberlins förste regerande borgmästare. På 25-årsdagen av hans död beslöt stadsfullmäktige att man i organiserad form borde återupprätta kontakter "som avbrutits av nationalsocialismen och kriget" genom att skapa ett internationellt centrum för vetenskapligt, intellektuellt och kulturellt samarbete. Två år senare (1980) var tanken förverkligad.

Detta är alltså ett slags miniuniversitet (utan studenter!) i demokratis tjänst. Samtidigt är det minst av allt dogmatiskt. Här blandas experter på till exempel naturvetenskap, musik, historia, politisk filosofi, sociologi (Wolf Lepenies är rektor), samtida statskunskap och inte minst litteratur.

Debatten om "vem är tysk?" är oerhört viktig. Schröders regering gör helt rätt i att vilja underlätta för invandrare, som ofta är födda i Tyskland, att bli medborgare. Det är absurt och en usel tysk tradition att utgå från "blodet" och "förfäderna" när man nekar ett par miljoner turkar att få medborgarskap i det land där de bott och arbetat i kanske 20–25 år.

Därför är det oroande att CDU-CSU reser motstånd med brutal agitation och väldiga namninsamlingar. Det talas om "dubbla lojaliteter" hos invandrarna – som om någon vettig människa i dagens värld har en enda nationell lojalitet. Hur många nationer känner jag själv att jag står mycket nära – ideologiskt, känslomässigt, genom historiska fakta?

Vänliga hälsningar

Per Ahlmark

From: Mats Johansson

Sent: Söndag 31 januari 1999 08:24

To: Per Ahlmark

Subject: Någon intellektuell förnyelse?

Per,

Ränderna går aldrig ur Alte Kameraden, vare sig Firma Blut & Boden eller gamla 68:or, även om de senare bytt färg – som vattenmelonerna: gröna utanpå men röda inuti. Fast dubbelt medborgarskap är ingen bra idé, vilket ju den tyska striden också gällt. En annan sak är hur man argumenterar, vilka känslor man vädjar till: de högsta eller lägsta. Tyska demokrater bör akta sig för att frammana invandrarhatet.

Hur ser dagens tyska intelligentia ut? Är det som i Sverige att de gamla vänsternissarna sjunger på sista versen, men att förnyelsen är ungefär lika radikal som på DN:s kultursida när drottning Ingrid efterträder kung Ruth?

Jag tror att du med dina böcker om vänstern öppnade ett fönster, vilket gav frisk luft åt många i andnöd. Du kanske får nöja dig med detta; i ett större land hade du blivit både rik och prisbelönt. Men inte i vänsterns Sverige. Jag har försökt bidra genom att berätta (i minnesboken *De svarta åren*) för främst den yngre generationen hur klimatet verkligen var kring "68" i vardagen, på gymnasiet, regementet och universitetet. Många intygar sin behållning av läsningen, men jag har också märkt att de unga mest tycker att det är underhållande skrönor. "Så jävligt kunde det väl inte vara", är en vanlig reaktion.

Nå, kanske har vi bidragit till att

banan väg för dem som vill veta. Partiledarna pratar i alla fall om en officiell upplysningskampanj om kommunismen. Tror du man kan lita på att Schyman helhjärtat stöder en sådan aktion? På att 68-generationen på kulturredaktionerna och i klassrummen backar upp den?

//Mats

From: Per Ahlmark

Sent: Måndag 1 februari 1999 08:24

To: Mats Johansson

Subject: RE: Någon intellektuell förnyelse?

Mats,

Det tar lång tid att se de ofta halvdolda strukturerna i massmediernas kulturdebatt, inte minst i ett mycket stort land som Tyskland. Det tog mig närmare ett par årtionden att riktigt förstå de djupt destruktiva följderna (i ett medelstort land) av smygande marxistiska maktövertaganden på ett antal kulturredaktioner, i press och etermedier. Men när jag begrep skrev jag, som du vet och var inblandad i, flera böcker om saken.

Din minnesbok *De svarta åren* är mycket viktig, både som analys och dokument. Jag kan förstå att unga idag har svårt att begripa hur ruskig debatten var på den tiden. Jag förstår det knappast själv, men citaten, böckerna och läggen går ju inte att förneka.

Jag antar att du skämtar när du frågar om Schyman "helhjärtat" kan stödja en upplysningskampanj om kommunismens mordande. Hon var ju kommunist under många år, dessutom medlem av en av de mest extrema organisationerna. I hennes parti finns massor av människor som är stolta över att kalla sig "kommunister". Och hennes egen utbildning är gränslös – lyssna på vad hon säger om sitt partis förflutna och du förstår att hon ingenting viktigt har att bidra med i diskussioner om vårt århundrade.

Du undrar om kulturjournalister

och lärare ur 68-generationen är beredda att backa upp kampanjen. Många kommer säkert att försöka dämpa och "nyansera" den, eller sura i halvtystnad, eller söka ursäkter, eller gå till motangrepp som för ett ögonblick för tanken bort från marxismens elände.

//Per

From: Mats Johansson

Sent: Onsdag 3 februari 1999 14:12

To: Per Ahlmark

Subject: Ny bok?

Per,

Hur känns det förresten att ha en seriös tidning att skriva i igen, efter att Jutterström sparkade dig från Expressen?

Nu när du har tid att läsa vad du vill: vad läser du?

Nu när du har tid att skriva vad du vill: vad handlar din nästa bok om?

//Mats

From: Per Ahlmark

Sent: Fredag 5 februari 1999 16:44

To: Mats Johansson

Subject: RE: Ny bok?

Mats,

Du skriver att jag "sparkades" från Expressen. Jo, det hände två gånger under 90-talet. Om chefredaktörerna Erik Månsson och Christina Jutterström har jag ett par sidor i *Det öppna såret*, eftersom konflikterna med dem handlade om synen på demokrati och medlöperi.

För övrigt är det underbart att nu skriva kolumner på Dagens Nyheters ledarsida. Hans Bergström har förvandlat den sidan till den viktigaste i svensk politisk journalistik.

Jag läser en hel del av och om Isaiah Berlin och andra liberala tänkare. Men framförallt studerar jag tysk efterkrigshistoria. Jag vill försöka förstå förbundsrepubliken, eller

Berlin-republiken som Schröder kallar den idag. Det är inte lätt. Ta de tre debatter som just nu pågår om hur landet ska hantera Hitlertiden och sitt förflutna.

Den första handlar om de tyska historiker som dominerade på 50- och 60-talen. Nya arkivfynd visar att flera av dem hade blivit medlemmar i nazistpartiet på 30-talet och efter kriget teg om det. Nu ställs frågan: hur kom deras förflutna att påverka deras undervisning under förbundsrepublikens första femton år?

Det är en spännande fråga inte minst här på Wissenschaftskolleg, en Fellow här i år är professor emeritus Hans-Ulrich Wehler. Han doktoretrade på 50-talet för en historiker (Theodor Schieder), som var nazist under kriget och sen ljög om det.

Den andra debatten gäller det minnesmonument över Förintelsens offer som ska byggas i Berlin. Debatten är intensiv och närmar sig nu det viktiga: kunskapen, forskningen, undervisningen, att nya generationer lär av fasan.

Den tredje debatten avskyr jag. Den har utgått från författaren Martin Walsers tal i Frankfurt när han fick något slags fredspris. Walser är insinuant, vag, undanflugande och allmänt amoralisk. Han säger sig vara trött på allt tal om Auschwitz och alla dokumentärbilder från Förintelsen, etc. Att Walser tas på allvar i Tyskland (och konstigt nog också i Svenska Dagbladet och Dagens Nyheter) visar hur svårt det är också för begåvade människor att skilja mellan t ex "skuld" och "ansvar". Det hela är mycket konstigt.

Din sista fråga bör ställas på annat sätt. Vad skriver man efter *Det öppna såret*, alltså efter en bok som jag upplever som mitt livs viktigaste insats? Den drar ju avgörande slutsatser av det sekel som dominerats av kampen mellan demokrati och totalitarism. Idag är det omöjligt för mig att ens antyda ett svar på din fråga.

//Per